

Розділ 1. Передумови Першої світової війни. Війна та революції

1914—1915 рр.

§ 1.
Початок
«Великої
війни».
Фронти
війни в

1. НАРОСТАННЯ ПРОТИРІЧ МІЖ ПРОВІДНИМИ ДЕРЖАВАМИ

Історичні подробиці. Геополітика — це система дій і впливів держави або блоків держав у регіоні чи у світі в цілому для посилення власних позицій і панування. Світові геополітичні інтереси притаманні так званим «великим державам»; на початку XX ст. це були Велика Британія, Франція, Німеччина, Росія, США. Регіональні геополітичні інтереси намагалися відстоювати Австро-Угорщина, Туреччина, Італія, Японія.

Спробуйте визначити, чому названі країни віднесені до «великих держав» на початку XX ст.

Які «великі держави» Ви можете назвати в наші дні, у першій чверті XXI ст.?

Геополітичні інтереси — відстоювання великими державами свого політичного та економічного панування, військового контролю в певному регіоні чи у світі в цілому.

Наприкінці XIX — на початку XX ст. посилювалися геополітичні протиріччя між провідними державами Європи.

Німеччина вступила в боротьбу за переділ світу тоді, коли Велика Британія та Франція створили могутні колоніальні імперії. Німеччина, усвідомлюючи власну економічну міць, відчувала себе обкраденою і сподівалась на переділ світу, який уже був поділений провідними європейськими країнами.

Найгостріші суперечності в цей період були між Великою Британією та Німеччиною, яка на початок XX ст. випередила Британію за темпами індустріалізації, а її частка у світовому промисловому виробництві перевищила британську.

Не менш гострими були протиріччя між Німеччиною і Францією, Росією й Австро-Угорщиною, Німеччиною і Росією.

Загострення протистояння на міжнародній арені поглиблювалося зі створенням воєнно-політичних блоків — Троїстого союзу та Антанти.

2. ПРИЧИНИ ТА ПРИВІД ДО ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Пропагандистське зображення Антанти в складі Франції, Росії й Англії у вигляді трьох дів, які уособлюють любов, віру та надію

Пропагандистське зображення Троїстого союзу Німеччини (на малюнку — в особі Вільгельма II), Італії (Віктор Еммануїл III) та Австро-Угорщини (Франц Йозеф I)

Пригадайте основні етапи формування Троїстого союзу й Антанти та їх учасників.

2.1. ПРИЧИНИ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Головною причиною Першої світової війни було загострення протиріч між провідними країнами світу в боротьбі за переділ світу, за ринки збуту товарів і капіталів, здобуття дешевої робочої сили й вигідних джерел сировини через встановлення військового, економічного й політичного контролю над певними країнами та регіонами.

Міжнародну напругу посилили наслідки міжнародних конфліктів XIX ст. та їх несправедливе розв'язання.

Мілітаризація країн і гонка озброєнь, з одного боку, були викликані підготовкою до війни, з іншого — самі прискорювали її початок. Світ існував на межі того особливого стану, коли не було «ані війни, ані миру», існував так званий «озброєний мир». Тоді, коли мілітаризувалась не тільки економіка, а й свідомість величезних мас людей, коли громадська думка великих народів на якийсь час стала захмареною настроями реваншизму та шовіністичними ідеями, — війна стала неминучою.

2.2. СТРАТЕГІЧНІ ЦІЛІ ТА ПЛАНИ СУПРОТИВНИКІВ

Німеччина прагнула покінчити з британським пануванням на морі, захопити англійські колонії. Німецьке керівництво планувало захопити економічно розвинені райони Північно-Східної Франції, відірвати від Росії Прибалтику, «Донську область», Крим і Кавказ.

Велика Британія хотіла зберегти свої колонії й панування на морі, відібрати в Туреччини багаті на нафту Месопотамію та частину Аравійського півострова.

Франція, яка зазнала поразки у франко-німецькій (франко-пруській) війні 1870—1871 рр., розраховувала повернути собі Ельзас і Лотарингію, приєднати лівий берег Рейну та Саарський вугільний басейн.

Австро-Угорщина мала загарбницькі плани щодо Росії (Волинь, Поділля) та Сербії.

Росія прагнула приєднати до себе Східну Галичину, Буковину, Закарпаття й оволодіти чорноморськими протоками Босфором і Дарданеллами.

США прагнули розширити свій вплив на весь американський континент і посилювати проникнення в Китай, де велику активність виявляла Японія.

Плани ворогуючих країн стосовно України

Спираючись на малюнок-схему, пригадайте з курсу історії за 9 клас плани ворогуючих країн щодо України.

2.3. ПРИВІД ДО ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

28 червня 1914 р. в м. Сараєво, столиці Боснії, яка насильницьки була приєднана до Австро-Угорщини в 1908 р., був убитий спадкоємець австро-угорського престолу ерцгерцог Франц Фердинанд. Терористичний акт здійснив боснійський серб Гаврило Принцип з таємної організації «Млада Босна».

5 липня 1914 р., після вбивства Франца Фердинанда, австрійський уряд отримав запевнення Німеччини в підтримці його претензій до Сербії.

23 липня австрійський уряд висунув ультиматум Сербії, у якому містилися принизливі для незалежної держави умови.

Усе ж серби за порадою союзної Росії погодилися задовольнити практично всі вимоги австрійців. Однак Австро-Угорщина, яку підштовхувала до війни Німеччина, мала намір воювати навіть у тому разі, якби серби виконали всі пункт ультиматуму. 28 липня Австро-Угорщина розірвала із Сербією дипломатичні відносини й оголосила війну. Через добу після цього, коли Белград уже бомбили, розпочала мобілізацію Росія.

Фото з місця вбивства ерцгерцога Франца Фердинанда

Світова війна — глобальне воєнне зіткнення великих держав і коаліцій держав, що втягує в конфлікт велику частину країн світу.

Перша світова війна (Велика війна), 1 серпня 1914 р. — 11 листопада 1918 р. — один з найбільших воєнних конфліктів в історії людства, війна між державами Троїстого союзу (або Центральними державами) та Антантою, у яку було втягнуто 38 держав з населенням 1,5 млрд осіб (3/4 населення земної кулі).

Історичні подробиці. Щодо найбільшого воєнного конфлікту в історії на той час (1914-1918), назва «Перша світова війна» утвердилась тільки після початку Другої світової війни в 1939 р. До того цю війну називали Великою війною.

У Російській імперії вживався такий самий термін — «Велика війна», а також «Друга Вітчизняна війна», «Велика Вітчизняна війна»; після приходу до влади більшовиків — «Імперіалістична війна» та ін.

Як Ви гадаєте, з якою метою влада Російської імперії запроваджувала назви «Друга Вітчизняна війна», «Велика Вітчизняна війна»?

Скориставшись мобілізаційними заходами Росії та звинувативши її в підготовці до війни Німеччина 1 серпня 1914 р. оголосила війну Росії. Вступ у війну цих держав розпочав Першу світову війну.

Карикатура на початок Першої світової війни

Розгляньте фігури людей з написами (зліва направо):

Сербія, Австрія, Росія, Німеччина, Франція) і спробуйте пояснити думку автора карикатури.